

Mens en Wereld

JE kunt tegenwoordig geen tijdschrift opslaan, of er staat een plaatje in van een ongeboren kind in de baarmoeder. Dat schijnt een nieuwe mode te zijn: 'Het wonder van groei en geboorte. Te mooi om voor kinderen geheim te houden,' heet het in een reclamefolder van het damesweekblad 'Margriet.' Ook buitenlandse bladen hebben dit thema ter hand genomen, zodat je, met een variatie op de melkadvertenties zou kunnen zeggen: kinderen in baarmoeders zijn 'in.'

Nu zal ik de laatste zijn, om er iets onaardigs over te schrijven. Integendeel, 't is heel wat. Vooral wanneer we in aanmerking nemen, dat onze generatie op sexueel gebied opgegroeid is achter een muur van taboe's. Hoeveel dingen waren er niet, waar je nog 'te klein' voor was, die je niet mocht weten, boeken, die je niet mocht lezen en onderwerpen, waarover niet gesproken mocht worden. 'Later' zou ons dat allemaal verklaard worden, maar dat 'later' kwam nooit. Ik heb daar destijds vreselijk onder geleden, maar dat was nu eenmaal zo. Op m'n zestiende jaar heb ik eens een verschrikkelijke uitbrander gehad, omdat 'uitgekomen' was, dat ik 'alles wist.' In duizend bochten heb ik me gewrongen om het te verklaren en goed te praten. En nu staat dan overal, voor ieder, die het lezen wil, het wonder in alle tederheid ten voeten uit. Hoe goed, hoe nuttig en nodig ook dit mag zijn, we moeten terdege beseffen, dat voor de wat oudere jeugd ook dit weer een pas achter de werkelijkheid aan is. Want waar de jeugd van nu om schreeuwt, dat zijn geen hooggestemde verhalen over het wonder van de geboorte en het mooie en tere van De Liefde, dat zijn de nuchtere feiten van de oer-menselijke seksuele samenleving, zonder dat eeuwige waas van geheimzinnigheid en verhevenheid.

De tijden zijn veranderd. Ze slingeren het ons in het gezicht. Een van de dochters had van haar zakgeld een 'echte Aad Veldhoen' gekocht, een tekening van twee omstrengelende mensen en die wou ze in haar kamer ophangen. Dat hebben we haar met klem afgeraden, want alles wat 'heel normaal menselijk' is, hoef je daarom nog niet aan de wand te hebben, al is het nog zo goed en zo knap getekend. Gelukkig zag ze er de redelijkheid van in en daar ben ik erg blij om. Ik wil beslist wel gewoon doen met het gewone, maar om dat nu iedere dag af te stof-fen...

DANK AAN DE VARA, WREVEL OVER ZENDTIJDVERDELING

Diepe teleurstelling over het feit, dat het Humanistisch Verbond onder het nieuwe omroep- en televisiebestel minder zendtijd is toegewezen dan de VARA tot dusverre vrijwillig ter beschikking heeft gesteld, en dat slechts enkele dagen voor de inwerking-treding van het nieuwe bestel nog steeds niet bekend was, op welke dagen en uren het H.V. zendtijd zou krijgen, kwam tot uiting in de rede die prof. dr. J. P. van Praag op zondag 25 september heeft uitgesproken in de rubriek 'Geestelijk leven'. 'Twintig jaar heeft de regering met ons regelmatig herhaald en rechtmatig verzoek gesold. Nu is de zaak zo in de war gestuurd, dat iedereen zijn zendtijd heeft gekregen, maar dat er voor onze tien minuten geen redelijke plaats meer is', zei hij. Prof. Van Praag sprak de verontwaardiging en de wrevel uit, die in humanistische kringen over deze behandeling bestaat. Wij laten hieronder het grootste deel van zijn rede volgen:

Vandaag vindt voor het laatst de uitzending van het Humanistisch Verbond plaats onder het oude bestel, vandaag komt een eind aan de regelmatige gastvrijheid die wij twintig jaar lang bij de VARA hebben gehad. Meer dan duizend radio-toespraken zijn op die manier uitgezonden en door een steeds groeiend publiek beluisterd. Ik wil niet nalaten de VARA daarvoor in het openbaar dank te betuigen, vooral ook omdat het tot het misverstand aanleiding heeft gegeven dat de VARA een humanistische omroep zou zijn. Zoals het ook wel eens de gedachte heeft gewekt dat het Humanistisch Verbond een socialistische organisatie zou wezen. Geen van beide is uiteraard waar. Maar de VARA heeft het beschouwd als een daad van eenvoudige rechtvaardigheid dat een volksgroep, die op geen enkele andere wijze haar stem in de radio kon laten horen, op deze manier een uitzingsmogelijkheid kreeg.

Dat was twintig jaar geleden helemaal niet zo vanzelfsprekend als het nu lijkt. Het humanisme had nog nauwelijks praktisch gestalte aangenomen en als gedachte werd het veelal bestreden en verguisd. Niettemin hebben wij toen reeds dit bekende kwartiertje op zondagmorgen gekregen en de VARA is daar twintig jaar lang onverstoorbaar mee doorgegaan. Ook bij anderen hebben wij wel gastvrijheid genoten, bij de

AVRO, bij de VPRO soms, en wij zijn er zeer erkentelijk voor, maar niemand zal het ons kwalijk nemen als onze grootste waardering uitgaat naar de VARA. Hoe het nu verder gaat, daar zal ik straks wat over vertellen. Maar ik wil eerst nog even stilstaan bij de afgelopen twintig jaar. Ik heb wat zitten bladeren in de teksten van duizend uitzendingen. Al lezend had ik de neiging om allerlei stukken eruit hier aan te halen. Zij zijn, juist als men ze nu bekijkt, opmerkelijk en belangwekkend. Laat ik één citaat geven: Op 5 mei 1957, ter gelegenheid van de bevrijdingsdag, sprak ik over het onderwerp: Onruststokers met een gerust geweten. 'Wij zijn onruststokers onder de christenen', zei ik toen, 'omdat wij ons presenteren met een eigen visie en een eigen taak. Wij zijn opgehouden alleen maar buitenkerkelijk te zijn, wij zijn niet langer 'niets', wij zijn humanisten'.

En iets verder zei ik: 'Maar wij zijn ook onruststokers onder de ongodsdienstigen en de buitenkerkelijken, doordat wij geen genoegen nemen met vlakheid en kleurloosheid en alleen door onze aanwezigheid een uitdaging zijn tot kleur bekennen'. En tenslotte: 'En als het goed is, zijn wij ook onruststokers onder onze eigen geestverwanten in de engste zin. Want ook voor ons is de verleiding groot om tevreden te zijn met wat bereikt is, om voldaan te kijken naar instellingen, bladen en publicaties die tot stand gebracht zijn, om zachtjes in te dommelen in het bewustzijn van een welomschreven humanistische overtuiging en een welgeordende ontwikkeling van de humanistische organisaties.

We zijn in 1945 begonnen zonder aanhang, zonder publiciteitsmiddelen, zonder beginselverklaringen en theorieën, maar met een brandend verlangen en een intens geloof. En dank zij dat verlangen en geloof van 1945 kon het humanisme gaan betekenen wat het nu betekent. Niet alleen als factor in de samenleving, maar ook in het persoonlijk leven van tallozen.'

In 1945 waren wij inderdaad niets! Zelfs zo dat humanisten, als hun naar hun levensovertuiging gevraagd werd, vaak zeiden: 'Ik ben niets'. Sindsdien heeft het humanisme als beweging een gezicht gekregen en handen om een taak te vervullen.

Momenteel heerst er een grote onzekerheid over wat mens-zijn eigenlijk betekent. Het leven schijnt vaak doelloos en de samenleving uitzichtsloos. Vandaar dat men de meest extreme en soms zonderlinge uitingen van mens-zijn kan tegenkomen bij gewone mensen, die het spoor bijster zijn. De mens is immers vrij, hij kan alle kanten uit, maar welke kant is eigenlijk de moeite waard? Dat is de vraag die het humanisme steeds weer opnieuw met klem aan de orde stelt. Het leven is een avontuur, een experiment. Maar waarheen leidt het avontuur en waartoe dient het

(Vervolg op pag. 5)

**Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
21ste jaargang no 18 – 1 oktober 1966**

Kritisch allerlei

door D. Roethof-Ensing

Uit met de baas

Volgend jaar mogen de mensen, die langer dan een jaar in dienst zijn bij het textielbedrijf van de gebroeders Coster uit Rotterdam, een dag of acht uit met de baas naar Israel. Tijd gaat af van de vier weken vakantie per jaar, kosten zijn geheel voor rekening van de firma. Niemand wordt uitgesloten van de pret, van eerste klermaker tot leerling-verkoopstertje toe.

Als men weet, dat de gebroeders aan Hitlers Jodenvervolgning zijn ontsnapt, begrijpt men waarom het reisdoel Israel is.

Het Parool vroeg zich – met ons natuurlijk – af, wat de heren er toe geleid had de kleinere vakantie-reisjes uit de afgelopen tien jaren om te zetten in een dergelijke grote, verre reis.

'Ab zegt: het is een kostenexploitatie, die door de medewerkers zelf wordt verdiend. Ze werken hard voor de zaak, voor hun Coster. Er heerst een prettige sfeer onderling. Zaterdag kwam ik nog laat met mijn vrouw langs de Meent en er brandde licht. Ik ben gaan kijken en toen bleek, dat er nog een stel helemaal vrijwillig zat over te werken, met de administratie. Ze zeiden: 'gaat u nou maar weg, meeneer A. Laat dat maar aan ons over.'

Dat is de wijze waarop bij ons gewerkt wordt.'

De Cost(er) gaat voor de baat uit. Maar, scherts terzijde: het kan dus blijikbaar nog, anno 1966.

Blote onschuld

Uit veel berichten blijkt dat er een frissere wind gaat waaien door de kathedralen, die de geur van wijwater en wierook wat minder zwaar maakt. Veelvuldig ook zijn de berichten die van het tegendeel getuigen. Daar heb je Marianne uit Limburg in haar tweedelig badpak. Marianne van tien, die door de nonnetjes het water van het zwembad niet in mocht en toen door haar Vader van school genomen werd. Wat heerlijk dat er televisie bestaat, want nu hebben wij met eigen ogen Marianne in dat badpak in haar huiskamer in onze huiskamer zien staan en kunnen vaststellen hoe weinig bloot en hoe veel onschuld er aanwezig waren. Gewoon een klein mollig meisje, verlegen met zichzelf en de situatie. Alle kranten van boven de grote rivieren, zelfs de NRC, laten echter doorschemeren dat niet het (summiere) bloot van Marianne Pa, de bioscoopexploitant, parten heeft gespeeld, maar wel het (weelderige) bloot uit de films van zijn theater.

Moraal van het verhaal: goed dat er een openbare school bestaat. Want daar gaat Marianne nu naar toe.

Pot voor mevrouw

De Bijenkorf publiceerde een grote advertentie, waarin potjes (of zouden het potten zijn?) crème werden gelanceerd tegen de prijs van f 70 tot f 400 per stuk. 'Wat maakt een crème f 400 waard?', vroeg de Bijenkorf zich af. Uit het daaropvolgende antwoord moest blijken dat ingrediënten en wijze van samenstelling eigenlijk niet minder dan een verjongde gave huid zouden schenken aan de vrouw, die uit volle beurs en met opgewekt gemoed zoveel harde guldens wilde neertellen.

Wat zo duur is moet goed zijn, nietwaar? Wij hebben even zitten denken hoe de vrouw er uit zal zien die vierhonderd gulden voor een potje crème zonder blikken of blozen kan uitgeven. Iemand bij wie de blijheid en het geluk van het gezicht af straalt? Of een vrouw die met zorgelijk gelaat haar wagentje langs de rekken van de zelfbediening schuift? De verpleegster misschien, die doodmoed na de nachtdienst haar bed opzoekt? Neen, zij allen niet. Het zijn de vrouwen met 'het teveel van alles' die zich zo'n pot gaan halen en na dagen bitter vaststellen, dat er van resultaten nog zo weinig te zien valt.

Ware schoonheid, zei grootmoeder al, komt nimmer uit een potje, maar van binnenuit.

Geen vierhonderd guldens kunnen deze waarheid veranderen.

What's in a name?

Het geeft niet wat ze van me zeggen, als er maar over me gepraat wordt is het populaire devies uit reclamekringen. Maar wij vragen ons daarbij wel af of de juiste schrijfwijze van de naam er dan echt helemaal niks toe doet. Of bijvoorbeeld Albert er bezwaar tegen heeft voor Piet Heyn te worden versleten en Simon de Wit boos wordt over het gebruik van de voornaam Johan. Het lezen van het blaadje 'Eerste Hulp' uit Rotterdam bracht ons weer op deze gedachten. Priester K. F. Elsenbroek doet daarin een beroep op de leden om 'een goed Christen en een goed e.h.b.o.er te zijn.' Hij begint zijn artikel als volgt:

'Er zijn verschillende Kruisverenigingen, zoals het Witte Kruis, het Wit Gele Kruis, het Groene Kruis, het Rode en het Oranje Kruis. Er bestaat een Kon. Ned. Ver. EHBO en een Katholieke Bond. Er zijn ontelbare Armbesturen, er is een Leger des Heils, een Humanistenbond enz.'

Wij weten niet hoe het u vergaat; al mag dan het woord humanisten weer gevallen zijn, om als humanist ingeklemd te moeten zitten tussen een armbestuur en het leger des heils, geeft ons een (arm-zalig) gevoel van claustrofobie.

Baby is in

Barbra Streisand, die haar publiek zelf ervan op de hoogte stelde dat ze een baby verwachtte en daarbij de obligate opmerking plaatste: 'voor mijn kind geef ik grif mijn carrière' (wat rekenaars aan het werk zette en het schaap toen be-raamden op miljoenen-baby) gaat echter al maanden dapper met haar werk door. Haar toenemende omvang schijnt haar 'fans' nog meer in beroering te brengen dan haar vroegere ranke gestalte. Volgens Vrij Nederland zagen meer dan 14.000 mensen, dicht opeengepakt, haar afscheidsvoorstelling in Chicago. Barbra verklaarde na afloop dat zij zo snel mogelijk na de bevalling (in december) aan een filmrol gaat beginnen. 'Echt beroemd zijn is voor mij filmster zijn.'

'Barbra zong o.a. Happy days are here again en terwijl ze haar zwel-lende buik streekte croonde ze: Silent Night. Overdonderend toe-gejuicht verdween ze in de kleed-kamer en daar werd een symbolische daad voltrokken. Haar privé-kapper knipte haar gecompliceerde coiffure, zodat Barbra het eenvoudige resultaat zelf kan verzorgen.'

Samen in de nor

Wie vroeger vertelde naar Parijs te zullen reizen, werd – vooral als het een man betrof – bejegend met: ah, vadertje, of in vloeiend Frans: oh, la, la! Wie tegenwoordig zegt naar Zweden te gaan, merkt dat er bij de toehoorders gedachten opkomen aan sex-dranken-heroïneuitspattingen. Zweden, het land van de blonde sexlol,

waar alles mag en met iedereen. Dat men thans in Zweden aan het werk is ook het leven van de misdadiger te veraangenamen, zou menig man die het plan had een kraak bij een Nederlandse bankinstelling te plegen, koers moeten doen zetten naar dat land (voor het geval men zijn misdrijf daar met gevangenisstraf zal belonen). Wie tegen humanisering van het gevangeniswezen is, zou zelf eens achter de tralies moeten kijken en het leven daar een poosje meebelevén. Wie echter zo ver wil gaan als de directeur-generaal van het Zweedse gevangeniswezen loopt kans de toch al niet te beste naam van Zweden op zedelijk gebied nog verder in discrediet te brengen. Wij vragen ons tenminste af of onderstaand stuk uit het Algemeen Handelsblad het juiste antwoord geeft op de vraag: hoe kunnen wij de vereenzaming van de gevangene, met name op sexueel terrein, verkleinen?

De directeur-generaal van het Zweedse gevangeniswezen heeft gisteren bekend gemaakt, dat vrouwen en verloofden van gevangenen voortaan in de gevangenis mogen wonen. Bij wijze van proef heeft men hiervoor een tweetal kleine gevangenissen uitgezocht. In de ene mogen de vrouwen en verloofden enkele dagen verblijven en in de andere zullen de vrouwen met hun veroordeelde mannen en hun kinderen in vijf gevangenisflats mogen wonen voor de hele duur van de straf van hun man. Bij deze experimenten gaat het om mannelijke gevangenen, die speciaal hiervoor zijn uitgezocht. Samen in de nor? Ja gezellig!

middagoverpeinzing

Dit is een mooie middag om te sterven, in 't krakend bed nauwlettend opgebaard, uit reutelborst heel zacht en fijnbesnaard wat converserend met bedroefde erven.

Terwijl ik prevel over polis en pensioen, weet heel de troep: het wordt zijn tijd. Hier past geen scheldwoord of verwijt. Zijn hart loopt af – hij kan er niets aan doen.

Want dit is van 't sterven juist zo zoet: Bij leven gaat geen enk'le schuld te loor, en wordt men steeds geschaduwd door zijn daden – heel die gore stoet.

Doch nu – nog hier, maar bijna afgelegd – wordt alles door verhevenheid omgloord. Men wacht welwillend op mijn laatste woord. Wat 't ook zij – ik heb het mooi gezegd.

S. CARMIGGELT

Uit 'Torren aan de lijm' (Alle spotverzen van Karel Bralleput) – uitgave: De Arbeiderspers

Zuidafrikaanse minister beticht het hedendaagse humanisme

VORIG jaar oktober maakte de Zuidafrikaanse minister van Onderwijs, Kunst en Wetenschap publiekelijk een opmerking, die voor een Amerikaanse humanist aanleiding was tot het stellen van een paar kritische vragen. Onder het hoofd 'Zuid Afrika geeft een definitie van de humanistische dreiging' heeft The Humanist kortgeleden de correspondentie gepubliceerd, die op de ministeriële uitslating is gevolgd. Wij vonden de zaak boeiend genoeg om de briefwisseling te vertalen en in Mens en Wereld op te nemen.

PUTNEY, VERMONT (U.S.A.)
11 november 1965.

De heer Jan Deklerk,
Minister van Onderwijs,
Kunst en Wetenschap,
JOHANNESBURG
(Zuid Afrika)

Geachte heer Deklerk,
Graag zou ik een vraag stellen, die betrekking heeft op een bericht in de New York Times van 31 oktober jl.; ik citeer daartoe het bericht in zijn geheel:
'NIEUWE UNIVERSITEIT IN JOHANNESBURG MOET HUMANISME TEGENHOUDEN, ZEGT MINISTER'
JOHANNESBURG, ZUID AFRIKA, 30 oktober – Senator Jan Deklerk, de Minister van Onderwijs, Kunst en Wetenschap, heeft deze week toegezegd dat in Johannesburg een nieuwe Afrikaner Universiteit zal worden gesticht, die er naar zal streven 'het humanis (sic) met wortel en al uit te roeien'.
Senator Deklerk rekende het humanisme met het liberalisme en het communisme tot de gevaarlijke krachten, die de Afrikaner levenswijze bedreigen.
Hij zei, dat het voor het behoud van een blanke beschaving noodzakelijk is, dat het humanisme wordt verslagen. In een kritisch hoofdartikel schrijft de Johannesburg Star, dat de nieuwe universiteit een 'unieke' instelling belooft te worden. Het blad merkt op niet goed te weten wat Deklerk onder humanisme verstaat.
Ik ben benieuwd, senator Deklerk, of u de juistheid van dit bericht in de New York Times zoudt willen bevestigen. Ook zou ik het zeer op prijs stellen indien u mij enige opheldering zoudt willen verschaffen over het soort humanisme waarop u doelt. Ik realiseer mij, dat het humanisme vele vormen kent en daarom begrijp ik het volkomen als u, gezien uw drukke werkzaamheden, niet uitvoerig zoudt uitleggen op welke vorm u zinspeelt. Misschien kunt u mij een boek of boeken noemen waarin het speciale kader of uw bijzondere definitie in grote lijnen wordt aangegeven.
Een afschrift van deze brief stuur ik naar de persdienst van uw legatie in New York, in de veronderstelling, dat ook hij enig licht op de zaak kan werpen.
Ik hoop echter, dat u mij spoedig wilt laten weten wat u precies voor ogen staat.

Met de meeste hoogachting,
Roy P. Fairfield
Directeur Antioch-Putney
Graduate School

Het antwoord kwam op 7 december, uit Pretoria:

Aan de directeur van de
Antioch-Putney Graduate School,
PUTNEY, Vermont (USA)
Geachte heer,
Namens de heer J. de Klerk, minister van Onderwijs, Kunst en Wetenschap, bevestig ik hierbij de ontvangst van uw brief dd 11 november 1965, die abusievelijk naar Johannesburg in plaats van naar Pretoria was gezonden, en antwoord ik u het volgende:
Als een in de humaniora onderlegd man is hij volledig vertrouwd met de betekenis die historici, en dan in het bijzonder cultuur-historici, en de academische wereld in het algemeen, hechten aan de term 'humanisme'. Hij weet heel goed, dat het humanisme als geestelijke, literaire en wetenschappelijke stroming deel heeft gehad aan het verjagen van de 'duisternis' der middeleeuwen, aan de bevrijding van de denkende mens van de boeien der scholastiek, aan de vorming van het zuurdesem voor renaissance en reformatie en aan de vestiging van wat voor eens en voor altijd als de wetenschappelijke methode bekend staat. Hij beseft waarschijnlijk even goed als u de bijdrage, die de humanisten van de 14e, 15e en 16e eeuw hebben geleverd tot de filosofie, filologie (in het bijzonder met betrekking tot de studie van latijn en grieks), theologie, geschiedenis, geografie en zelfs de natuurwetenschappen.
De minister weet ook, dat het begrip in de loop der tijden enkele andere betekenissen heeft gekregen.
Toen de minister zich kortgeleden richtte tot de Rapportryers Club in Johannesburg dacht hij in de verste verte niet aan de traditionele betekenis van het woord of aan de latere bijbetekenis. Hij verbond toen de krachten, die hij 'neo-humanisme' en 'neo-liberalisme' pleegt te noemen met het communisme.
Zijn selecte gehoor, dat zich diepbewust is van de lastercampagne, die de Republiek van Zuid Afrika te verduren heeft gehad en nóg heeft in vele delen van de wereld, waaronder uw verlichte land, begreep uit de context van zijn tafelrede precies waar hij op aanstuurde.
In de zin waarin de minister het woord gebruikte, kan het neo-humanisme worden omschreven als een ziekte, die heden ten dage de geesten van duizenden quasi-intellectuelen in het Westen aantast – journalisten, schrijvers, predikanten, leraren, professoren, politici en dergelijken.
Hun denken is langzaam maar zeker rijp geworden voor de subtiele leugens, verdraaiingen

en halve waarheden, waarmee de westerse massamedia dagelijks worden volgestopt teneinde vooropgezette en van te voren ontworpen imago's bij het grote publiek te scheppen of op te bouwen en bestaande af te breken. Niet alleen slikken zij de ingeblikte informatie, die zij via pers, radio of televisie oppikken, maar zij zijn bereid om de verworven valse inzichten en verwrongen waarden te verdedigen uit naam van de waarheid, de vrijheid, de broederschap, de gerechtigheid, de gelijkheid, de vrede, het christendom, de westerse beschaving, de humanitas enz.; opvattingen en waarden die zij slechts half hebben begrepen.
Onbewust fungeren zij als werktuigen van de verborgen krachten, die er naar streven beproefde christelijk-westerse waarden en onze westerse levenswijze teniet te doen.
De lastercampagne die de goede naam van Zuid Afrika poogt aan te tasten en die haar leiders en haar volk (die van dezelfde Europese stam zijn als de Amerikanen) afschildert als onderdrukkers, snoodaards en zwakzinnigen is een integrerend bestanddeel van de duivelse neo-humanistische roes waardoor de geesten in het Westen bevangen zijn.
De minister is er oprecht van overtuigd, dat u zich geen zand in de ogen zult laten strooien of dat u zult worden beïnvloed door het bericht dat u gelezen hebt.

Hoogachtend.
wg onleesbaar
privé-secretaris

De brief werd op 28 januari 1966 door de I.H.E.U. bij monde van haar voorzitter van een gepeperd commentaar voorzien:

(Zie verder pag. 6)

Mozes vervangt Danz in de redactieraad

*H. DANZ, sedert vele jaren lid van de redactieraad van Mens en Wereld, heeft gemeend zijn plaats aan een jonger HV-lid te moeten afstaan. De redactie heeft H. Mozes bereid gevonden, die open plaats te bezetten.
Vanaf 1957 is Danz zeer nauw betrokken geweest bij het bepalen van het beleid van Mens en Wereld, vele jaren als redactie-secretaris. Hoeveel tijd, hoeveel moeite ook hij gespendeerd heeft aan het mede-redigeren van ons blad, het is niet in kort bestek te vermelden. Danz is er ook de man niet naar, dat men zijn verdiensten voor M & W breedvoerig zou gaan uitmeten: hij zou het ons vrijwel zeker kwalijk nemen. Daarom alleen dit: héél hartelijk dank, Danz, voor alle medewerking!
Mozes heeft, wat men noemt, z'n sporen in de humanistische beweging al verdiend. Hij is namelijk oud-hoofdbestuurder van de HJG en was jarenlang redactie-secretaris van 'De Libertijn', het centrale blad van de HJG. In het dagelijks leven is hij organisatie-directeur van de Provinciale Bibliotheek-Centrale voor Noord-Holland.*

Redactie

Prof. Rooy: 'Ook de journalistiek is niet onschendbaar'

TAKEN en grenzen van dag- en weekbladjournalistiek, van radio- en televisie-reportage zijn de laatste maanden uitvoerig beschouwd en soms scherp gekritiseerd in en buiten het parlement, maar ook in de eigen kolommen der bladen of voor eigen microfoons en camera's. De bedrivers van deze verschillende vormen van journalistiek, de hanteerders dus van wat men ietwat verwarrend 'massamedia' (verwarrend, want geen media van, maar voor de massa) pleegt te noemen, zijn vooral door buitenstaanders beschuldigd van alle mogelijke kwaads. Zij zouden op z'n minst mede-schuldig zijn aan de vele rellen, die in vernielingen en bekladde-ningen, en voor verantwoordelijke autoriteiten in slapeloze nachten en wederzijdse beschuldigingen zijn geresulteerd. Nu er een officieel onderzoek naar directe oorzaken en achtergronden van de vooral in Amsterdam heersende koorts wordt ingesteld is het onjuist, op het resultaat daarvan te preludiëren. Dat het vraagstuk niet nieuw is, dat voorlichting en de vormen waarin zij geschiedt vaker diepgaand is beschouwd, daarvan is de weerslag te vinden in het boekje 'Worden wij wel juist voorgelicht?' dat in 1965 bij de Universitaire Pers te Rotterdam verscheen. Wij hebben aan dat belangwekkende geschrift al op 13 november 1965 een uitvoerige beschouwing gewijd.

Nu de 'Amsterdamse zaak' nog sub judice is, kan het – zelfs in dit stadium – toch nuttig zijn de stem van een waarlijk deskundig man op voorlichtingsgebied te beluisteren, die lang vóór de 'belegering' van een hoofdstedelijk krantegedouw in duidelijke taal taken en plichten van alle voorlichters, dus ook van kranten, radio en televisie, geanalyseerd en toegelicht heeft. Wij doelen op de rede, die prof. mr. dr. Maarten Rooy, hoogleraar in de 'leer der communicatiemiddelen, in het bijzonder van de pers' aan de Amsterdamse universiteit, over 'De tweestrijd der massamedia' heeft gehouden tijdens de contactdag van het Nationaal Protestants Centrum voor de Geestelijke Gezondheid, die op 27 april in Utrecht is gehouden. Prof. Rooy is niet alleen de man van de theorie, hij is oud-hoofdredacteur van de Nieuwe Rotterdamse Courant en kent dus het krantevak ook uit de praktijk. Ook in humanistische kring heersen ver uiteenlopende meningen over de (activerende?) rol, die pers, radio en televisie door de verslaggeving van alle, in de hoofdstad en elders gerezen moeilijkheden, zouden hebben gespeeld. Er zijn onder ons, die 'de massamedia' beschuldigen van het doen ontstaan, subsidiair aanwakken, meer subsidiair sensationeel dus ophitsend verslaan van rookbombemonstraties, provo-rellen, vechtpartijen met en tegen de politie, respectloos kritiseren van autoriteiten (in het bijzonder van burgemeesters, hoofdcommissarissen en zelfs ministers). Er zijn eveneens onder ons die – uit een ingebrand wantrouwen tegen alles wat autoriteit heet – zich kritiekloos scharen aan de zijde van hen, die geen goed woord over hebben voor de organisatoren van nationale bruiloften, voor handhavers van 'de' orde, of voor hen die nozems en provo's (of wat daarvoor wil

doorgaan) krachtiger in de kraag zouden willen grijpen. 'Links' en 'rechts' hebben nieuwe accenten gekregen, waar die precies liggen weet nog niemand, en over het 'gezag' spreekt men in crisistermen.

Prof. Rooy – het probleem van de voorlichting tijdens die contactdag primair beschouwend vanuit geestelijk-hygiënisch oogpunt, later in algemener zin – zei over de vraagstukken die reeds lang bestaan maar de laatste maanden scherper contouren hebben gekregen onder meer:

'Vooral in onze dynamische tijd, waarin allerlei oude, geïnstitutionaliseerde kaders worden aan-

Prof. dr. M. Rooy

getast – waarin oude, traditionele opvattingen aan herwaardering worden onderworpen, waarin zich herziene sociaal-culturele normenstelsels openbaren – in deze dynamische tijd zal de voorlichter... dergelijke ontwikkelingen moeten volgen. Dit kan hem zeker in een innerlijke tweestrijd brengen. Enerzijds toch wil hij de contacten met zijn publieksgroepen zo goed mogelijk in stand houden en moet hij daarom beantwoorden aan wat zij, thans en hiër, van hem verwachten. Anderzijds zal hij zijn eigen verantwoordelijkheid blijven gevoelen en zich niet willoos op de stroom van de tijd willen laten meevoeren. Deze tweestrijd zal de voorlichter tot bezinning op zijn taak, tot zelfbezinning moeten brengen.' Prof. Rooy meent stellig dat '...de voorlichter, die hetgeen zich in de maatschappij openbaart niet als feitelijk gegeven aanvaardt en dit wil negeren, de aansluiting met zijn publieksgroepen gaat verliezen, de kans op wezenlijke communicatie zal missen. De eigen verant-

woordelijkheid van de voorlichter... zal op de juiste wijze moeten worden verstaan en wel m.i. aldus, dat wat als wezenlijke kern van de eigen overtuiging, van het eigen geloof wordt ervaren, onaangetast blijft, doch dat daaraan een eigentijdse uitdrukking wordt gegeven.'

Nadat prof. Rooy in het bijzonder de problematiek van de voorlichter 'van-persoon-tot-persoon' had belicht kwam hij, tot wat hij zelf zijn hoofdonderwerp noemde: 'de geestelijke hygiëne van de voorlichting door de massamedia, de communicatiemiddelen dus die zich tot algemene publieksgroepen van dikwijls pluriforme samenstelling richten met een zeer gevarieerde informatie, welke in beginsel het gehele terrein van het maatschappelijk leven in binnen- en buitenland omvat, voor zover daarvoor althans een meer of minder grote belangstelling vanwege deze publieksgroepen te verwachten is'. Deze massacommunicatie noemde hij 'een onpersoonlijk éénrichtingsverkeer', 'de communicator is grotendeels overgelaten aan eigen inzicht omtrent de informatiebehoeften van zijn publiek en aan zijn eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot de bepaling van inhoud en vorm van de te verstrekken communicatie'.

Maar omdat de bevooroordeelde lezer uit dit citaat zou kunnen concluderen, dat de voorlichter, juist omdat hij 'een onpersoonlijk éénrichtingsverkeer' – namelijk van hem naar zijn lezers – bedrijft, maar 'wat an-zou-kunnen rot-zooien' legde prof. Rooy er de nadruk op, dat 'er voor de redactionele- en programmaleiders heel wat minder arbitraire vrijheid (bestaat) dan de buitenwacht soms veronderstelt. Deze leiders zullen zich met hun algemene beleid moeten bewegen binnen de vaststaande eigen 'persoonlijkheid' van hun medium. Dat algemene karakter daarvan zullen zij moeten bewaren, omdat dit het kristallisatiepunt is van hun, zich in aantallen abonnees of leden openbarende aanhang! Ze zullen naar eigen inzicht en op eigen verantwoordelijkheid voor hun blad of omroeporgaan de eigentijdse uitdrukking van de daarin vertegenwoordigde 'persoonlijkheid' moeten vinden, zich daarbij baserende op een algemene conceptie van de functie der massacommunicatie in de maatschappij'.

Over de algemene functie van de massamedia, en met name de persorganen, zei prof. Rooy, dat 'zij in de eerste plaats een informatieve taak in en ten behoeve van de maatschappij vervullen'. Over de man of de vrouw, die deze informatieve functie moet uitoefenen citeerde hij de Duitser Water Hagemann, die meent, dat 'de publicist een produkt is van zijn tijd, van de daarin heersende opvattingen, stromingen en vooroordelen; hij kan niet de geestelijke grenzen willen opblazen, waarin zijn cultuurperiode leeft'. De massamedia 'weerspiegelen (dus) in hun functionering evenzeer de eigentijdse stand der sociale moraal', verklaarde prof. Rooy, 'met een variant op een bekend gezegde kan men stellen, dat het volk de massamedia heeft welke het verdient'.

Prof. Rooy liet verder duidelijk uitkomen, dat 'de tweestrijd, gewekt door de spanning tussen publiciteitstaak en de daarbij in acht te nemen normen', zich weerspiegelt in het beleid van de persorganisaties in vele landen. 'Enerzijds komen deze met kracht op voor het behoud van de communicatievrijheid en verzetten zij zich met felheid tegen elke inbreuk op de vrije nieuwsgaring en de vrije verspreiding van pu-

(Zie verder pag. 5)

DANK AAN DE VARA, WREVEL OVER ZENDTIJDVERDELING

(Vervolg van pag. 1)

experiment? De humanist heeft daar geen pasklaar antwoord op. Maar wat hij steeds weer betoogt is, dat hij er een voorstelling van heeft waar en hoe dat antwoord gezocht moet worden. Daaraan maakt hij al zijn aktiviteit dienstbaar. Hij kan geen oplossing geven voor de brandende problemen van de dag, hij beschikt niet over een wonderwoord waarmee op eenmaal alle vragen beantwoord kunnen worden. Maar hij beseft heel duidelijk dat het vooral op twee dingen aankomt: de intensiteit waarmee ieder mens zijn eigen bestaan verwerkelijkt en de solidariteit waarmee hij met anderen verbonden is. Intensiteit en solidariteit, originaliteit en humaniteit, zij duiden de aard van onze aktiviteit aan.

De humanist beweert niet dat hij het zelf daarin altijd zo ver brengt, hij is niet beter dan anderen, laat staan volmaakt, maar hij beseft duidelijk dat het om deze twee dingen gaat: het leven zo te leven dat het in zichzelf bevrediging schenkt en daarbij uitdrukking geeft aan het besef dat mensen op elkaar aangewezen zijn, in leven en werken. Dit duidelijk te maken is het eigenlijke doel van de humanistische aktiviteiten. Deze zijn dikwijls niet opzienbarend, maar in de huidige samenleving onmisbaar. Zij stellen iedereen voor de vraag: 'Wie bent U, wat doet U?'

Dit heeft er toe geleid dat de humanistische beweging niet meer weg te denken is ook al is zij beperkt van omvang. In 1946 was er niets, in 1951 had het Humanistisch Verbond 7500 leden, nu zijn het er meer dan 15.000, en de laatste jaren komen er jaarlijks een duizend bij. Wij hebben het gevoel dat het nodig is dat wij voortgaan, ook met dit onderdeel van onze radio- en televisietoespraken. Deze zijn mede een middel om onze luisteraars uit te dagen tot bewustwording omtrent hun mens-zijn in de wereld van nu. Daarom hebben wij onder het nieuwe bestel, dat op 1 oktober ingaat, méér zendtijd gevraagd. Niet om langere toespraken te houden, maar om op een ander tijdstip in de week ook een ander soort uitzending te kunnen maken. Toen wij dit eind 1965 aan de minister voorlegden, kwam dat hem niet onredelijk voor. Toch heeft de minister ons, blijkbaar op grond van adviezen die wij niet kennen, niet meer maar minder

zendtijd toegewezen, tien minuten in de week voor de radio en tien minuten in de maand voor de televisie. Als wij zien wat anderen, nieuwelingen, krijgen, dan kunnen wij dit niet anders dan zeer teleurstellend noemen.

Met 15.000 leden kan men aspirant-omroepvereniging worden. Die 15.000 hebben wij. In 1961, toen onze zendtijd ook in gevaar kwam, hebben wij onze luisterkring-actie gevoerd. In acht maanden meldden zich 25.000 inschrijvers. Moeten wij nu ook een omroeporganisatie stichten? Wij voelen er niets voor. De gedachte van een humanistische omroep met humanistische muziek, humanistische hoorspelen, humanistische quizzes, verwerpen wij. Maar wij staan er op als geestelijke stroming in ons volk naar waarde geschat te worden.

Wij zijn hierover nog steeds in bespreking met de minister. Maar wat wij niet langer willen en kunnen afwachten is, op welk tijdstip onze tien minuten, die ons in elk geval zijn toegestaan, zullen vallen. Nadat de regering bijna twintig jaar lang met ons regelmatig herhaald en rechtmatig verzoek heeft gesold, is de zaak nu zo in de war gestuurd, dat iedereen zijn zendtijd gekregen heeft, maar dat er voor onze tien minuten geen redelijke plaats meer is.

Moet ik nog uitspreken hoe diep de wrevel zit, hoe groot de verontwaardiging is die dit in onze kringen heeft gewekt? Ik kan mij niet voorstellen, welke schijnbaar goede argumenten men daarvoor ook zou weten aan te voeren, dat enige kerk in Nederland, ook de kleinste niet, op deze wijze zou worden gehoord, maar tegenover het Humanistisch Verbond schijnt dit nog altijd geoorloofd. Het gaat trouwens niet om het Humanistisch Verbond, het gaat om driehonderdduizend luisteraars die hierbij betrokken zijn. Ik kan U op dit moment — d.w.z. bij het uitspreken van deze rede op zondag 25 september — nog niet vertellen, wanneer de volgende week de tien minuten zullen vallen die ons zijn toegezegd. Er bestaat goede verwachting, dat na het drukken van dit nummer van Mens en Wereld bekend is geworden, op welke tijd de volgende radio-uitzendingen zullen plaats vinden. Het enige wat ik nu weet is, dat ik die nieuwe serie uitzendingen graag zou openen, zodat

ik zou kunnen vertellen wat wij met die nieuwe serie beogen en hoe wij dat tot uitvoering zullen brengen. Want wij zullen niet rusten voordat wij het werk dat wij twintig jaar geleden begonnen zijn, op bevredigende wijze kunnen voortzetten. Wij staan daarop omdat wij menen iets te zeggen te hebben dat zó niet door anderen gezegd wordt en dat voor honderdduizenden van betekenis is.

Waarom eigenlijk? Dat was ook de titel van een toespraak die ik gehouden heb op zondag 10 september 1950. Ik besluit met een citaat uit die rede: 'De humanist mag persoonlijk gekozen hebben voor liberalisme of socialisme, voor politieke, sociale of culturele strijd, voor massale actie of individuele waakzaamheid, juist als humanist weet hij toch dat de droom langs vele wegen tot verwerkelijking dringt. Die droom is onuitroeibaar zolang er mensen zijn. Waarom eigenlijk? We kunnen niet anders dan stamelend antwoord geven. Omdat het waarachtige antwoord slechts ligt in de houding van de mens, die zegt: en toch, omdat hij niet anders kan, zonder zichzelf te verraden. Dat is geen waarborg voor de toekomst, maar een aansporing om staande te blijven. Want zijn we niet allen baanwachters langs de lange weg van de mensheid? Als wij ons baanvak in de steek laten, ontspoord de trein in elk geval. En maken we daarmee de trouwe toewijding van die talloze werkers vóór ons niet ongedaan? Zijn wij het niet, die hun werk in onze handen hebben? En wie onzer weet welke onvoorziene wendingen, menselijke toewijding en scheppingskracht nog binnen hun bereik liggen?'

Met een sprong is eenmaal de mens te voorschijn getreden en met een sprong heeft hij zich de macht veroverd over het vuur. Sindsdien heeft het hem veelal bijna verzengd, maar toch ook altijd verwarmd en verlicht. Als het oplaaide heeft hij het kunnen temmen, als het smeulde heeft hij de vonk kunnen behoeden. Dat is precies wat wij doen: het vuur brandend houden. Waarom eigenlijk? Niet omdat we geloven in gemakkelijk bereikbare doeleinden. Niet vanwege enige uitwendige zekerheid zelfs. Maar omdat de lijdende en strijdende mens van alle eeuwen bezit van ons genomen heeft. Het is zijn fakkel die we doorgeven. Daarom eigenlijk.'

Journalistiek niet onschendbaar

(Vervolg van pag. 4)

blicaties, anderzijds tonen zij er zich van bewust te zijn, dat het gebruik van deze vrijheid soms de grenzen van het oirbare overschrijdt en dat de pers door zelfcontrole daaraan paal en perk moet stellen. Vandaar dat in verschillende landen uit de perswereld zelf ereraden zijn voortgekomen.'

Verder ingaande op deze 'spanning tussen de drang naar publiciteit en beroepsethische of vaktechnische normen... in een maatschappij, die aan grote veranderingen onderhevig is' legde prof. Rooy er de nadruk op, dat 'ook de massamedia zich aan de veranderende toestanden en opvattingen in de maatschappij moeten aanpassen', willen zij de communicatie met hun publieksgroepen in stand houden. De moeilijkheid is echter, dat 'zij hoofdzakelijk naar eigen inzicht en op eigen verantwoordelijkheid moeten handelen'. En ingaande op de kritiek, waaraan de journalistiek de laatste tijd heeft blootgestaan, verklaarde prof. Rooy letterlijk:

'Nu daargelaten of een dergelijke kritiek feitelijk altijd even gefundeerd was valt het op, dat journalisten over het verschijnsel van kritiek op henzelf een ietwat wonderlijke lichtgeraaktheid tonen, welke in tegenstelling

staat tot de ten opzichte van derden thans bedreven, zg. harde journalistiek. Ik meen, dat het bijzonder heilzaam is, wanneer in de kritische beschouwingen over tal van maatschappelijke veranderingen en daarmee verbonden menselijke gedragingen ook de massamedia en de journalisten zelf worden betrokken. Bij de tegenwoordig betrachte openheid is weinig sacrosanct (heilig of onschendbaar. Red. M&W) in de ogen van menige journalist. Welnu, de journalistiek, hoe nuttig haar functie ook is en blijft, is evenmin sacrosanct.'

Dit neemt niet weg, zei prof. Rooy verder, dat de fundamentele taken van de journalistiek 'juist in een situatie van grotere openheid' ongewijzigd moeten blijven. Hij formuleerde deze taken aldus: 'de zo objectief mogelijke, liever: zo eerlijk mogelijke nieuwsinformatie, voorts de eveneens zo eerlijk mogelijke interpretatie, de verklaring van de feiten, en tenslotte: de commentariëring, die subjectief mag en zal zijn en die een bijdrage levert tot de onderlinge confrontatie van gedachten en gevoelens.'

Tot zover prof. Rooy. Wij hebben er weinig aan toe te voegen. Ietwat te weinig aandacht heeft hij besteed, menen wij, aan wat wij in onze beschouwing naar aanleiding van het boekje 'Worden wij wel juist voorgelicht?' hebben genoemd

'een duidelijk waarneembare invloed van het ge-commercialiseerde voorlichtings-instituut op de oppervlakkigheid, de gemakzucht en het sluimerend sado-masochisme van een deel van 'het publiek'. In deze negatieve zijden van ons mens-zijn zit kennelijk 'meer brood' dan in de positieve. Dat men echter bij brood alleen niet kan leven moeten de voorlichters zich steeds sterker bewust worden. Dit legt een zware verantwoordelijkheid op hen: het welzijn van vele miljoenen kan, in deze tijd vooral, afhangen van de mate van verantwoordelijkheid waarover onze voorlichters beschikken'. En juist aan kritiek op eigen doen en laten, op eigen verantwoordelijkheid ontbreekt het — helaas — vele hedendaagse journalisten, een feit waarop ook prof. Rooy wees.

De terughoudendheid, die in het algemeen de Nederlandse pers de laatste tijd betoont bij het weergeven van dagelijkse soms ook schokkende feiten en het commentaar daarop, toont aan dat men zich in vakkringen ook meer bewust is geworden van het feit, dat 'men' soms over de schreef is gegaan. Vrijwel zeker heeft prof. Rooy, wiens oordeel in het algemeen zwaar weegt in kringen van Nederlandse journalisten, het denken over de verantwoordelijkheid van de 'massamedia' op gang gezet. Hetgeen wij zouden toejuichen.

v. S.

AVONTUREN MET KINDEREN

ANNAMARIA daagt me uit. We zijn nu al weer een paar weken met het nieuwe schooljaar bezig, maar nog heeft zij de houding van: effe zien, hoe ver ik bij jou gaan kan!

Een testonderzoek heeft verleden jaar aange-toond dat het I.Q. van Annamaria rond de 140 ligt en zelfs al wil men een dergelijk cijfer niet geheel en al als maatstaf nemen of er al te grote waarde aan hechten, een belangrijke indicatie geeft het natuurlijk zeker.

Maar Annamaria is aan de luie kant, zéér op haar gemak gesteld en de woorden 'fijn je best doen', waar men als leerkracht zo dikwijls mee schermt, hoort zij aan met een glimlachje dat men reeds als cynisch zou kunnen uitleggen.

Zij knoeit nog nèt niet, maar redelijk verzorgd ziet haar werk er nooit uit. En telkens komt zij uit haar bank met het smoesje of dit wel goed is of dat het ook anders kan of dat het beter geschreven had moeten zijn of dat je ook schuin in plaats van recht op mag schrijven en zo voort. Een thema met een boeiend aantal variaties. Laatste schreef ze vijf woorden totaal anders

dan anders, 'omdat het zo leuk stond'. Overdoen, zei ik. Annamaria kwam terug, maar de wijziging was slechts summier. Overdoen, zei ik weer. Enfin, het spelletje duurde zo tot na vier keer overdoen een behoorlijk resultaat bereikt was. Zij gaf me haar schrift met een satisfactie op haar kleine toet, alsof ze zeggen zou: dank je, je hebt aardig meegespeeld.

'Annamaria,' vroeg ik haar toen, 'hoe lang denk je dit nog vol te houden? Je weet toch dat je verliezen moet, want ik ben nu eenmaal de juf en jij de leerling en bovendien ben ik vijf maal zo oud als jij. Goeie vrienden zijn is heus leuker!' Even, heel even gaf zij mijn hand op tafel een drukje. Maar elke dag opnieuw zet zij haar uitdaging voort, het kost me moeite de strijd vol te houden, maar in het besef dat Annamaria dit heel goed weet, zet ik door. Nog een poosje, dan zijn we goede vrienden en aan het eind van het schooljaar zal ik met een brok in de keel afstand doen van Annamaria. Dat weet ik nu al.

D. R.-E.

'Mondige mens, voorwaarden, vervulling'—lezenswaardig

De Nijmeegse wijsgerige faculteitsvereniging 'Thaumasias' heeft al verschillende malen van zich laten spreken door de door haar georganiseerde lezingen. Evenals vorige keren werden de voordrachten van 1964 in boekvorm uitgegeven (uitg. Dekker & v. d. Vegt, Nijmegen, prijs f 4,90), ditmaal onder de titel: 'Mondige mens, voorwaarden, vervulling'. In tegenstelling overigens tot de vorige bundels had men nu geen humanist uitgenodigd en waren de inleiders uitsluitend theologen en/of christenen. De belangstelling voor de Nijmeegse studenten blijft evenwel ondanks (of moeten we zeggen: juist dóór) hun katholieke uitgangspunt gericht op het mens-zijn als zodanig. In het voorwoord van de voorzitter wordt dan ook uitdrukkelijk gesteld: 'met het humanisme gaan wij er van uit, dat de mens aan zichzelf verplicht is de aarde en de aardse waarden volstrekt au sérieux te nemen'. Na een aantal korte artikelen, die over het thema 'de mens als reiziger' handelen, volgen de vijf lezingen die vanuit sociologisch, ethisch, filosofisch, literair en psychologisch gezichtspunt de menselijke mondigheid behandelen. Typisch is, dat alle sprekers zich verwonderen over het hun opgegeven thema. Gevolg is dan ook, dat hun uiteenzettingen weinig schokkends of opzienbarends brengen. De vraagstelling heeft hen kennelijk niet zo geboeid. De socioloog Thurlings ziet wel problemen voor de mondigheid van de mens in onze huidige maatschappij, maar meent dat overeenkomstige problemen ook elders een rol spelen. De ethicus Arntz ziet in de verschillende sociale ordeningen de mogelijkheid om de vervulling van het mensworden te bereiken in de ontmoeting van persoon tot persoon. De filosoof Delfgaauw stelt twee typen van wijsgeren, gelovige en ongelovige, tegenover elkaar en ziet bij beide de wil tot een existentiële beslissing ten grondslag liggen. Delfgaauw beschouwt het bewijs van Gods bestaan niet als rationeel dwingend, maar wel als existentieel overtuigend. De zin van het mens-zijn ligt voor hem in God. De theoloog Nauta stelt dat echte literatuur een teken is van de mondigheid van de mens, die overigens steeds weer bevochten moet worden. De psycholoog Fortmann tenslotte onderscheidt psychische gezondheid van harmonisch in-de-omgeving-leven. Resumerend: het is een lezenswaardig geheel zonder dat er nu werkelijk belangrijke zaken in staan. vD

VAN PRAAG SCHRIJFT DE KLERK

(Vervolg van pag. 3)

De heer Jan de Klerk,
Minister van Onderwijs,
Kunst en Wetenschap,
PRETORIA (Zuid Afrika)
Excellentie,

Hierbij komen wij terug op het bericht in de New York Times van 31 oktober jl., uw briefwisseling met dr. Roy Fairfield en op uw mening, dat een nieuwe Afrikaanse Universiteit er naar zal streven het humanisme te verslaan of wat uw secretaris het neo-humanisme noemt zal bestrijden.

Wij zijn van mening dat u de goede naam van het humanisme geen dienst bewijst door het (met het liberalisme) te liëren met het communisme. Alle taalkundige haarkloverijen ten spijt, menen wij dat u beter de term 'pseudo-humanisme' had kunnen gebruiken voor hetgeen u bedoelde. Of nog beter, zoudt u een passender term kunnen bedenken voor datgene wat uw secretaris aanduidt als een 'laster-campagne' tegen uw land. Als uw secretaris het begrip 'neo-humanisme' gebruikte voor de omschrijving van een ziekte, die heden ten dage de geesten van duizenden quasi-intellectuelen in het Westen aantast, 'journalisten, schrijvers, predikanten, leraren, professoren, politici en dergelijken', laat hij stellig geen recht wederbaren aan het denken van moderne humanisten. Als de New York Times u citeert omdat u 'het humanisme met het liberalisme en het communisme rekent tot de gevaarlijke krachten die de Afrikaanse levenswijze bedreigen', vraagt u dan niet om kritiek? De New York Times is een bijzonder invloedrijk blad onder 'journalisten, schrijvers, predikanten, leraren, professoren, politici en dergelijken', mensen die nauwelijks 'pseudo-intellectuelen' kunnen worden ge-

noemd. Zij zijn evenmin 'werktuigen van de verborgen krachten, die er naar streven beproefde christelijk-westerse waarden en onze westerse levenswijze teniet te doen' (ik citeer uit de brief van uw secretaris).

Wij staan niet achter uw apartheidspolitiek; noch zullen wij een 'lastercampagne' goedpraten, die een regering of een volk jegens een ander voert. Maar de door uw secretaris aangeroerde punten zijn niet relevant voor de punten, die wij ter discussie stellen. Het is onze mening, dat de opvatting van humanisme, zoals die in de Times en in de brief van uw secretaris naar voren komt, onjuist is. Wij geloven evenmin, dat een universiteit, welke die naam waardig is, zichzelf kan isoleren van enig essentiële idee of filosofie. Wij stellen u daarom voor:

- a) een passender term te bedenken voor de omschrijving van hetgeen u bedoelt, zodat de wereldpers Zuid Afrika niet langer verkeerd zal beoordelen;
- b) met humanisten uit vele landen te praten (misschien op het congres in Parijs deze zomer?), zodat u de vele schakeringen van hun opvattingen zult leren waarderen;
- c) een universiteit te stichten waarin de humanistische filosofie niet alleen een eerlijke kans krijgt als een veelbetekenend alternatief, dat uw studenten een 'levenskeuze' biedt, maar waarin ook de Westerse traditie van academische vrijheid wordt bevorderd.

Met gevoelens van hoogachting,
prof. dr. J. P. van Praag, voorzitter
Internationale Humanistische en Etische
Unie.

(Deze brief is – zie de datum – rond een half jaar voor het Parijse congres van de IHEU verzonden. Vertaling mej. C. W. Kerkhof)

Prof. Brandt was een geboren docent

DE dertiende september overleed geheel onverwacht prof. dr. C. D. J. Brandt, hoogleraar in de geschiedenis van de twintigste eeuw aan de Utrechtse universiteit. Hij was lid van het Humanistisch Verbond vrijwel van de oprichting af.

Als schrijver en (radio-)spreker over de buitenlandse politiek genoot hij een grote bekendheid. Want Brandt was een geboren docent. Deze gave kwam voort uit zijn vermogen zich in anderen in te leven, naar hen te luisteren en zodoende de sfeer te scheppen waarin overdracht van kennis ervaren wordt als een verruiming en verdieping van eigen mogelijkheden. Wie bij hem kwam om raad en steun, schonk hij het besef van hun eigen kracht. Met zijn leven heeft hij waar gemaakt, dat wij slechts ons zelf kunnen zijn door voor elkaar in te staan.

B. C.

Leerling-verpleegsters leren in Velp andersdenkenden te begrijpen

HET Ziekenhuis in Velp (Gld.) heeft – voor zover ons bekend – iets nieuws gelanceerd in de verpleegstersopleiding. Zuster Zwart, die daar is belast met de opleiding van verpleegsters, is de mening toegedaan – en die mening zullen velen waarschijnlijk delen – dat een verpleegster niet alleen iemand is die het kussen van de patiënt moet opschudden of temperatuur van de patiënt opnemen. Wil de gehele verzorging van de patiënt werkelijk zinvol zijn, dan dient er tussen verpleegster en verpleegde een goede, begripsvolle verhouding te zijn. En wil er zo'n verhouding zijn, dan zullen verpleegster en patiënt elkaar anders moeten zien dan slechts als patiënt en verpleegster, dan zal er een verhouding van persoon tot persoon nodig zijn, dan zal er tijd moeten zijn voor een persoonlijk gesprek.

Maar dat gaat niet zomaar, daarvoor zal van de verpleegster een heel bepaalde instelling jegens de verpleegde nodig zijn: zij zal moeten trachten de verpleegde als *mens* te leren kennen. Dat zal tot gevolg hebben dat men die mens dan in zijn anders-zijn moet kennen en respecteren, en zelfs nog meer: met de patiënt in zijn anders-

zijn kunnen mee-voelen en mee-denken. 'Maar kan een rooms-katholiek werkelijk mee-denken en mee-voelen met iemand die ongodsdienstig is? Of kan een protestant dit werkelijk met een rooms-katholiek?' Deze vragen heeft zuster Zwart zich zeer bewust gesteld.

En haar conclusies? Als we deze gedachten bij onze verpleegstersopleiding voor ogen hebben, dan zullen we de aanstaande verpleegster vertrouwd moeten maken met de gedachtenwereld van verschillende levensbeschouwelijke groeperingen. Deze visie heeft er toe geleid, dat momenteel bij de opleiding van verpleegsters in het Velpse Ziekenhuis een protestantse dominee, een rooms-katholieke pastoor en een humanist zijn ingeschakeld. Zij proberen de in opleiding zijnde verpleegsters enigszins vertrouwd te maken met hun levensbeschouwingen. De vorm, waarin dit geschiedt, is natuurlijk niet een louter docerende; integendeel zelfs! Men probeert in een klasgesprek nader tot elkaar te komen. Misschien slaagt men er niet in elkaar volledig te begrijpen, maar wel is het een feit dat de geneigdheid om de ander te begrijpen in zijn anders-zijn, sterk verbeterd is. En is daarmee niet de belangrijkste stap in de goede richting gedaan?

Soms een voorbeeld ter navolging?

G. J. d. B.

**Ik denk er
ZO over**

Jongeren in opmars?

'Het is spijtig weer te moeten constateren, dat goed lezen een moeilijke kunst is.' Zo begint de redactionele voetnoot als antwoord op mijn commentaar m.b.t. het artikel van J. Koops 'Jongeren in opmars', in Mens en Wereld van 13 augustus. Dit stuk zou ik n.l. 'hineininterpretierend' hebben gelezen. Het is vooral de opmerking mijnerzijds, dat 'het neo-anarchistische deel der jongeren blijk geeft geen verantwoordelijkheid te beseffen' die volgens de redactie te ver voert. 'De jongeren, al noemt men ze met een loze kreet neo-anarchistisch'...

Nu vraag ik: noemen de provo's (en daarover gaat 't toch) zich dan niet zo? Getuigt het van vastgeroest zijn van de opvattingen van verantwoordelijkheid, als de redactie van b.v. 'Het Vrije Volk' de wilde protestmarsen afkeurt, omdat het betogen voor een vreedzame orde in Vietnam niet te rijmen is met het opzettelijk en onnodig verstoren van de vreedzame orde hier? Als men zulk een gedrag 'verantwoordelijk' noemt, en dit doet Koops, dan noem ik dat een uitholling van het begrip, wat mij te ver voert.

P. KOS

(Wij blijven erbij, dat de heer Kos slecht kan lezen, of nog sterker: zijn opvattingen tracht te wringen in het stuk, dat Koops schreef. Bewijs? Koops heeft 'zulk een gedrag' nergens 'verantwoordelijk' genoemd. Hij schreef letterlijk: 'De jongeren willen hun eigen verantwoordelijkheid dragen'. Als de heer Kos aan deze zinsnede de draai geeft, dat Koops het gedrag van de jongeren verantwoordelijk noemt, dan is hij weer aan het 'hineininterpretieren'. Dat men er over het gedrag van provo's en andere groepen jongeren wil discussiëren juichen we toe, het probleem waarmee zij ons confronteren, is te ernstig om er over te zwijgen. Maar laten we de gedachtenwisseling niet bezoedelen met onzuivere elementen. Door niet exact te citeren kan men 'de ander' meningen opdringen, welke nimmer zijn geuit noch bedoeld. Voor een diepgaander bespreking van het probleem van 'de provocerende mens' verwijzen wij naar het artikel van dr. A. L. Constandse in Mens en Wereld van 17 september. Redactie).

Turkse humor

DE ROYALE HOCA

Op een dag kwam een buurman naar Nasreddin Hoca¹⁾ en sprak: 'Hoca, ik kom met twee verzoeken.'

'Kom er maar mee te voorschijn, beste vriend', sprak de hoca bemoedigend.

'Nu goed! Mijn eerste verzoek is, leen mij honderd piaster; en het tweede, geef me een termijn van vijf maanden voor de terugbetaling.'

'De honderd piaster kan ik je tot mijn spijt niet geven, omdat ik zelf op het ogenblik geen geld heb,' sprak de hoca, 'maar wat je tweede verzoek betreft, omdat je mijn vriend bent, wil ik je niet slechts een termijn van vijf maanden, maar van vijf jaar toestaan.'

EEN VOORBEELDIGE VADER

Op een nacht begon het kind van Nasreddin Hoca hevig te huilen. Zijn vrouw ontwaakte en poogde het kind tot bedaren te brengen, wat echter niet lukte. Ten einde raad wekte zij de hoca en zei: 'Effendi, het kind huilt al een paar uur. Wieg het ook eens een beetje; het is voor de helft toch ook jouw kind!' 'Wieg dan alleen maar jouw helft, de mijne moet maar rustig verder huilen', antwoordde de hoca, trok de deken over zijn hoofd en sliep weer in.

P. KRUG

¹⁾ 'Hoca', (een islamitische voorganger) uit te spreken hodzja. Over Nasreddin Hoca, de Turkse Uilenspiegel, schreef ik reeds eerder in M. en W. van 6-2-1965 en in 'Rekenschap' september 1964.

Aurora

heeft nu ook
een groeiende
verzekering
voor uitvaartkosten

Deze "Aurora-groeiopolis" is een verzekering waarbij het aanvankelijk verzekerde bedrag met 2% per jaar stijgt, terwijl de premie onveranderlijk is.

Vraagt inlichtingen
bij

n.v. Levensverzekeringsmaatschappij

Aurora

Stadhouderskade 1^a, Amsterdam

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers

Redactieraad: mr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J.C. Brandt Corstius, H. Mozes, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht, telefoon 030-315 63

Administratie, abonnementen en advertenties: postbus 114, Utrecht, telefoon 2 46 41; postgiro 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 7.50 per jaar, voor niet-leden f 9.50, buitenland f 12.-, losse nummers f 0.50

Uitdaging en antwoord

Inleidingen gehouden tijdens de bijeenkomst 20-jarig bestaan Humanistisch Verbond, door dr. H. J. Roethof, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, prof. dr. J. P. van Praag. f 1,75

Humanisten over echtscheiding

Inleidingen gehouden op de juristenconferentie v.d. Humanistische Stichting Socrates, door dr. H. J. Roethof, mr. M. Rood-de Boer, mr. H. G. van Veen. f 1,80

Invloedrijken

Een verzameling van reeds gepubliceerde artikelen in het Woord van de Week over enkele belangrijke figuren, die, in de loop der eeuwen, de humanistische gedachte naar voren hebben gebracht. f 4,75

Bevrijdend Humanisme

H. Lips.

f 3,90

20 jaar Humanistisch Verbond

Een korte samenvatting over de jaren 1956 - 1966. f 2,90

Het Humanisme in de moderne wereld

Inleidingen gehouden tijdens het 16e congres. f 0,85

Te bestellen door storting of overschrijving op giro-rekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht, met omschrijving van de gewenste brochure.

ANNONCES

Gepens. werkend w'naar zoekt contact met sport. jongere vrouw van behoorlijk niveau en met veelz. inter. Liefst financ. onafh. Brieven onder nr. 47 aan buro M. en W.

Hr., 36 jr. alg. ontw., middelb. niveau, vaste betr., goede versch., wil zich ontworstelen aan een onnut en onnodig vrijgezellenbestaan. De hulp van een meisje of ongeh. dame z. k. tot 30 jr. is hiertoe het zout in de pap. Steller dezès is voor z'n leeftijd jong en goed geconserveerd, enigszins gesloten natuur, maar verder niet gekker dan anderen. Welk net meisje of vrouw met zacht karakter

en een beetje verstand durft een br. met noodz. geg. en foto (o.e. retour) te sturen onder nr. 48 aan buro M. en W.? Elke br. wordt beantw.

Aangeboden inwoning in Oegstgeest bij Leiden bij oudere dame, (zitkamer, slaapkamer, gebruik van keuken en badkamer, centrale verwarming) geheel zelfstandig bestaan met gelegenheid tot bezigheden buitenshuis, maar met de bereidheid, zó nodig, tegen een nader vast te stellen honorarium, de verzorging van de hoofdbewoonster Mevrouw Ruys-Jolles op zich te nemen. Brieven te richten aan: Mevr. S. E. H. Ruys-Jolles, Hofdijk 86, Oegstgeest.

KALENDER 1967

De kalender 1967 van het HUMANISTISCH VERBOND is verschenen.

Deze is in 2-kleurendruk uitgevoerd.

DE PRIJS IS f 3.-

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting of overschrijving van f 3,- op postrekening 30.49.60 t.n.v. het HUMANISTISCH VERBOND Utrecht

In de omschrijving: kalender 1967

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels insluiten.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging

In het septembernummer o.a.

Montaigne - A. L. Constandse
Vauvenargues - O. Noordenbos
Bernard de Mandeville - P. Spigt
Aldous Huxley - E. M. Janssen Perio

Folder op aanvraag

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Postbus 114, Utrecht
Giro 582293

Lees de

„Humanistische Documentatiedienst”

Uitgave van de Humanistische Stichting 'Mens en Wereld'.

Verschijnt 11 x per jaar.

Publikatie van belangrijke berichten van alle humanistische organisaties en van alle persberichten over het georganiseerd humanisme in Nederland (f 3,- p. jaar).

Door storting of overschrijving van f 1,50 ontvangt u alle nog in 1966 verschijnende nummers.

Giro 30 49 60 t.n.v. Hum. Verbond, Utrecht.